

NEAUTORIZIRANI TRANSKRIPT
8. SJEDNICE USTAVNOPRAVNE KOMISIJE PREDSTAVNIČKOG DOMA
PARLAMENTARNE SKUPŠTINE BOSNE I HERCEGOVINE
održane 09.04.2015. godine

S A R A Ž N J E V O

PRIMLJENO 7. 4. 2015.			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga

PREDSJEDAVAJUĆI
ŽELJKO KOMŠIĆ

Dobro, dame i gospodo ja predlažem da mi krenemo sa radom, s obzirom da je tu prisutno pet članova Komisije mi možemo početi. Kao što znate, da ne pravim neki poseban uvod, ova sjednica Komisije sazvana je nakon održane Javne rasprave u Parlamentarnoj skupštini BiH. Komisija je tražila produženje roka kako bi dostavila svoj izvještaj Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH i odluka je da na ovoj sjednici Komisije čujemo riječ, prije svega stručnjaka iz oblasti međunarodnog javnog prava. S obzirom na poslovničke odredbe po kojima i mi postupamo i radimo, članovi Komisije uputili su poziv po svom, naravno, slobodnom izboru pojedinim stručnjacima za koje cijene da bi bilo dobro da ova Komisija čuje i njihov stav, vezano za pitanje Sutorine, pitanje granice sa Crnom Gorom.

Ono što mi do sad imamo, imamo jedan dopis odnosno mišljenje gospodina Edina Šarčevića koji je dostavio u pisanoj formi jer je spriječen da dođe. Taj materijal će svakako biti pridružen ostalom materijalom koji će ići pred zastupnike Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH.

Da ja ne bih vršio prozivku kao u školi, ja molim ljude koje smo, pravne eksperte prije svega, mada tu su koliko vidim i predstavnici Ministarstva vanjskih poslova, molim ako neko od njih nalazi za shodno da se obrati Komisiji da čujemo njihovo mišljenje. Ja vas molim, neugodno mi je malo ali moram vas zamoliti da to bude malo konciznije jer imamo ovdje članove Ustavnopravne komisije koji istovremeno su i članovi i Komisije za promet i komunikacije koji u 11,00 sati imaju drugu vrstu obaveze, imaju javno saslušanje u toj Komisiji.

Pa izvolite, ja vas pozivam da se obratite da ne bih prozivao, ipak ste vi, ozbiljni smo ljudi, nismo na kraju krajeva u školi. Ja vas molim samo da se predstavite zbog stenograma prije nego što krenete.

ŽELJKO OBRADOVIĆ

Hvala lijepo.

Evo ja sam Željko Obradović, zamjenik predsjedavajuće Komisije za granice BiH i evo čast mi je pozdraviti ovdje prije svega članove Ustavnopravnog povjerenstva BiH i sve ostale goste.

Mi u Povjerenstvu za granice BiH imamo usuglašen stav oko pitanja Sutorine od samog početka do kraja i ja ću ovdje prezentirati, znači usuglašen stav nas 9 članova Povjerenstva za granicu BiH, a reći ću da je to Povjerenstvo sastavljeno od predstavnika i ministarstava na razini BiH, institucija koje su zainteresirane za ovu oblast i takođe od entitetskih vlada i nacionalno izbalansirana po tri predstavnika sva tri naroda u BiH.

Temelj za identifikaciju granične crte između BiH i Crne Gore to su dva stajališta, dva dokumenta. Prvi je Opći okvirni sporazum za mir u BiH od 14. prosinca 1995. godine i Mišljenje broj 3. Međunarodnog arbitražnog povjerenstva za konferenciju o bivšoj Jugoslaviji tzv. Badinterova komisija. Duljina granice između BiH i Crne Gore iznosi 268 km i u početku je razmatrana u okviru razgovora o granici između BiH i Savezne Republike Jugoslavije, te BiH državne zajednice Srbije i Crne Gore, a potom od osamostaljenja Crne Gore započeti su razgovori Povjerenstva za granice BiH i Crne Gore i u svojim razgovorima između Povjerenstva BiH i Crne Gore Sutorina nije bila identificirana kao sporno pitanje jer je Povjerenstvo BiH prvenstveno se rukovalo činjenicama i argumentima.

Prilog Općem okvirnom sporazumu za mir u BiH je, koji je potpisan 14. prosinca 1995. godine, između ostalog čini karta 1:600.000, ja ovdje imam kod sebe u prilogu, kojom su naznačene granice BiH prema susjednim državama. Uvidom u spomenutu, vidljivo je da Sutorina nije sastavni dio teritorija BiH već dio teritorija Crne Gore.

U Mišljenju broj 3. Međunarodnog arbitražnog povjerenstva za Jugoslaviju naznačeno je da demakracione crte granice između Hrvatske i Srbije, između Srbije i BiH ili eventualno između drugih susjednih nezavisnih država, moći će da se mijenjaju samo putem slobodnog i međusobnog dogovora. U točki 3. ovog Mišljenja utvrđeno je da, ako se ne dogovori suprotno ranije granice postoje granice koje štiti međunarodno pravo.

U skladu sa iznijetim Mišljenjem Badinterove komisije u trenutku međusobnog priznanja BiH i Savezne Republike Jugoslavije, u čijem je sastavu bila Crna Gora, tj. 14.12.1995. godine, kao i u trenutku međusobnog uspostavljanja diplomatskih odnosa zemalja, tj. 15.12.2000. godine, područje Sutorine nije bilo dio suverenog teritorija BiH. Cijeneći Mišljenje Badinterove komisije i da je u trenutku međusobnog priznanja dvije zemlje izvršnu i sudsku vlast na područjima Sutorine imala je Crna Gora, što prema principu utiposidetis, tj. da ono što si imao i posjedovao u trenutku priznanja, ćeš posjedovati i ubuduće, nije se omogućavalo postavljanje pitanja Sutorine kao spornog. Izvještaj Badinterove komisije ima snagu međunarodne presude. Mišljenja Badinterove komisije gravitiraju neupitnost teritorijalnog integriteta i cjelovitosti BiH u njenim međunarodno priznatim granicama.

Dalje, u procesu identifikacije granične crte između BiH i Crne Gore, Povjerenstvo se vodilo i činjenicama da su zakonodavno i izvršno tijelo Skupština, Izvršno vijeće Narodne Republike BiH usvojili niz propisa koji se tiču unutaršnjeg ustroja BiH, a koji su u izravnoj vezi sa statusom granične crte prema bivšim republikama, pa samim time i Narodnoj Republici Crnoj Gori i teritorij Sutorine. Navešću samo par tih zakona Zakon o administrativnoj teritorijalnoj podjeli Narodne Republike BiH iz 1947. godine, Zakon o područjima, srezova i općina u Narodnoj Republici BiH iz 1958. godine, Uredba o određivanju područja narodnih odbora i ustanovljenju sjedišta mjesnih odbora iz 1945. godine, Odluka o granicama općina na teritoriji Narodne Republike BiH iz 1959. godine i još niz akata.

Također u BiH po popisima stanovništva i analize podataka izvršenih popisa evidentno je da teritorij Sutorine i Kruševice nije popisano i tretirano kao teritorij BiH. Proces identifikacije granične crte između BiH i Crne Gore značajno se koristila, najvećim dijelom katastarska dokumentacija dviju država. I kao što sam rekao, osnovna zadaća Povjerenstva za granicu BiH bila je identificirati graničnu crtu između BiH i Crne Gore na dan međunarodnog priznanja BiH, ne odrediti granicu nego identificirati granicu BiH na dan međunarodnog priznanja, a to je bivša republička granica BiH. I kažem, Dejtonski mirovni sporazum je

međunarodna konferencija o BiH i povijesno pravo, ovdje nije relevantno u procesu identifikacije granice.

Državna povjerenstva za granicu BiH i Crne Gore su usuglasili i parafirali tekst ugovora o državnoj granici između BiH i Crne Gore. Usuglašeni su i parafirani i tekstualni opis protezanja državne granice kao i topografske karte 1:25.000, ukupno 19 listova sa ucrtanom graničnom crtom koji su u prilogu ugovora o granici. Usuglašavanjem ovih dokumenata stekao se uvjet za pokretanje postupka zaključivanja ugovora o granici između dviju država, a zaključivanjem ovog ugovora BiH i Crna Gora bile bi prve dvije države u regiji koje su uredile svoje odnose po pitanju granica. I reći ću da se dovodenjem u pitanje ugovora i granične crte između BiH i Crne Gore dovodi u pitanje, to je moj osobni stav to nije dio ovog teksta, dovodi u pitanje granica sa Republikom Hrvatskom, jer smo mi utvrdili međne točke kao zajedničke točke između BiH, tadašnje Savezne Republike Jugoslavije i Hrvatske. Znači, međne točke su utvrđene i dovodenjem u pitanje ugovora o granici ovako kako smo mi pripremili s Crnom Gorom, dovodi se u pitanje ugovor o granici koji je potpisan sa Republikom Hrvatskom.

I kao zaključak, imajući u vidu gore spomenute činjenice, te da teritorij Sutorine u vrijeme međunarodnog priznanja dviju država je bio sastavni dio teritorija dotadašnje Crne Gore, Povjerenstvo nije imalo osnova za započinjanje razgovora o tom teritoriju kao spornom teritoriju.

Hvala lijepo. A ja kažem, imam ovdje kartu Dejtonsku, kartu 1:600.000, takođe imamo i listove karte 1:10.000 gdje je prikazana Općina Trebinje sa državnom granicom između BiH i Crne Gore na tim kartama. To je znači, te karte su bile prilog Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno Aneksa 2. Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Hvala lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem gospodinu Obradoviću.
Izvolite.

ZORAN PERKOVIĆ

Gospodine predsjedniče, uvaženi članovi Ustavnopravne komisije BiH, dame i gospodo, ja se zovem Zoran Perković, pomoćnik sam-ministra vanjskih poslova BiH i ovo što ću prezentirati je stav Ministarstva vanjskih poslova BiH, dakle iznosim stajalište Ministarstva vanjskih poslova, a ne svoj osobni sud.

Do međusobnog priznanja između BiH i Savezne Republike Jugoslavije, u čijem je sastavu bila Republika Crna Gora, došlo je 14.12.1995. godine, tj. na dan potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH u Parizu u Francuskoj. Dana 15.12.2000. godine uspostavljeni su diplomatski odnosi između BiH i Savezne Republike Jugoslavije u čijem sastavu je u to vrijeme bila i Crna Gora. Prilikom međusobnog priznavanja dvije zemlje, kao ni prilikom uspostavljanja diplomatskih odnosa, ni jedna od strana nije istakla bilo kakvu rezervu u pogledu teritorijalnog razgraničenja između BiH i Savezne Republike Jugoslavije, odnosno njene sastavnice Crne Gore.

Ministarstvo vanjskih poslova BiH je na stajalištu da je razgraničenje i utvrđivanje državne granice između Crne Gore i BiH izvršeno na pravno valjan i pravedan način. Ovo stajalište Ministarstvo vanjskih poslova temelji na sljedećem. Temeljni dokumenti koji su za predstavnike BiH u pregovaračkom procesu važili kao osnova za identifikaciju granične crte između dviju strana, bili su, ovo što je rekao i kolega Obradović, Opći okvirni sporazum za mir u BiH od 14.12.1995. godine i Mišljenje broj 3. Arbitražnog povjerenstva konferenciju u bivšoj Jugoslaviji, odnosno Badinterova komisija kako je poznatija. U procesu identifikacije granične crte između BiH i Crne Gore polazilo se od činjenice da je zakonodavno tijelo Skupština BiH usvojila niz zakona i uredbi koji se tiču unutarnjeg ustroja BiH, a koji su u izravnoj vezi sa statusom granične crte prema bivšim republikama, pa samim tim i prema Crnoj Gori.

Gospodin Obradović je nabrojao neke, a ja ću radi konzistentnosti jer smo se i mi ozbiljno pripremali, iste ponoviti. Dakle, na prvom mjestu Uredba o određivanju područja narodnih odbora i ustanovljenju sjedišta mjesnih narodnih odbora iz 1945. godine iz koje je nesporno da u okviru narodnih odbora u okviru BiH, dakle nije ovo područje Kruševice i Sutorine. U ovome kontekstu vrlo je interesantno i taj famozni dogovor Pucar-Jovanović za koji u historiografskoj građi ne postoji ni jedan valjan dokaz pa ni u memoarskoj građi od memoara Đilasovih preko Čolakovićeve, preko niza drugih memoarista iz tog vremena, vrlo je interesantno da tako ozbiljno pitanje, o tako ozbiljnom pitanju ni jedan od tih memoarista nije napisao ni jednu jedinu rečenicu.

Pored ove Uredbe o određivanju područja narodnih odbora, dakle tu je i Zakon o administrativno teritorijalnoj podjeli Narodne Republike BiH iz 1947. godine, Zakon o podjeli teritorija Narodne Republike BiH na srezove, gradove i općine iz 1952. godine, Odluka o granicama općina na teritorij Narodne Republike BiH iz 1959. godine i td. U svim ovim pravnim dokumentima, zakonima i podzakonskim aktima ni u jednom jedinom slučaju, ni jednom jedinom riječju unutar BiH nije spomenuto područje Sutorine i Kruševice. U BiH se kontinuirano obavljao, ovo što je rekao gospodin Obradović, popis stanovništva gdje se takođe, ovo ćemo preskočiti da ne ponavljamo, nije spominjao taj prostor. Sastavni dio Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, dakle sastavni dio međunarodno pravnog dokumenta je i ova karta u omjeru 1:600.000 kojom su naznačene granice BiH prema susjednim državama. Uvidom u spomenute kartografske podloge vidljivo je da Sutorina nije sastavni dio teritorija BiH već dio teritorije Crne Gore.

U Mišljenju broj 3. međunarodne arbitražne komisije za bivšu Jugoslaviju od 11.11.1992. godine naznačeno je da, citiram, „demarkacione linije između Hrvatske i Srbije ili između Srbije i BiH ili eventualno između drugih susjednih nezavisnih država, moći će da se mijenjaju samo putem slobodnog i međusobnog dogovora“. Naglašavam ovo samo putem slobodnog i međusobnog dogovora. U točki 3. ovog Mišljenja utvrđeno je da ako se ne dogovori suprotno, ranije granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo. Izvještaj Badinterove komisije ima snagu međunarodne presude. Mišljenje Badinterove komisije garantiraju neupitnost teritorijalnog integriteta i cjelovitosti BiH u njenim međunarodno priznatim granicama. U ovom kontekstu vrlo je interesantna i ova inicijativa kojom neki predlažu eventualnu arbitražu u ovom pitanju. Važno je naglasiti da arbitraža u ovom pitanju nije moguća iz jednostavnog razloga što su najviša državna tijela Crne Gore i zvanično diplomatskim putem obavijestila BiH da za njih ne postoji ovo pitanje, arbitraža nije moguća ukoliko ne postoji suglasnost strana da sudjeluju u arbitraži. Dakle, eventualno bi mogla biti moguća tužba BiH pred međunarodnim sudom ukoliko bi se prihvatilo ovo drugo

stajalište. Ali dakle, jako je važno znati da se ne kalkulira s tim da nije moguće pitanje arbitraže u konkretnom slučaju.

U skladu sa iznijetim Mišljenje Badinterove komisije neupitno je i nesporno, dakle naglašavam neupitno je i nesporno, da u trenutku međusobnog priznanja BiH i Crne Gore, tj. 14.12.1995. godine kao u trenutku međusobnog uspostavljanja diplomatskih odnosa 15.12.2000. godine područje Sutorine nije bilo dio suverenog teritorija BiH. Izvršnu i sudsku vlast nad područjem Sutorine u trenutku međusobnog priznanja dvije zemlje imala je Crna Gora. Polazeći od principa utiposidetis, tj. za ono što si imao i posjedovao u trenutku priznanja posjedovat će i ubuduće, BiH u postupku razgraničenja identifikacije državne granice sa Crnom Gorom nikada nije otvarala i postavljala kao sporno pitanje Sutorine. U navedenom kontekstu pozivanje na povijesne argumente i dokazivanje povijesnih prava na ovaj teritorij od strane BiH je potpuno irelevantno.

Dakle, kada se razgrne zavjesa satkana od povijesnih, zemljopisnih i drugih argumenata, ostaje samo jedno jedino relevantno pitanje na koje je neophodno dati odgovor, a to pitanje glasi – da li će BiH poštovati međunarodno prihvaćene norme iskazane u mišljenjima Badinterove komisije koje su u krajnjoj konsekvenci u temeljima njene neovisnosti i međunarodnog priznanja ili će 23 godine poslije pokrenuti postupak revizije i neprihvatanja međunarodnih normi koje su predstavljale pravni temelj odbrane njene cjelovitosti sa nesagledivim štetnim posljedicama po dugoročne interese BiH kao države? Odgovor na ovo pitanje se samo po sebi logički nameće, a taj odgovor pored ostalog podrazumijeva i odlučno odbacivanje svih inicijativa koje imaju za cilj promjenu statusa ovoga područja i traženje istog za BiH.

Polazeći od naprijed iznijetog u ime Ministarstva vanjskih poslova BiH, predlažemo da se prijedlog ugovora o identifikaciji državne granice između BiH i Crne Gore, koji su utvrdile državne komisije za granice ovih zemalja i potvrdilo Vijeće ministara BiH i Vlada Crne Gore, prihvati kao faktički vjerodostojan i pravno utemeljen. Vezano za ovu problematiku važno je znati i ono što indirektno ima itekako ozbiljne veze sa ovim pitanjem. To je pitanje međunarodne pregovaračke pozicije BiH o razgraničenju identifikacije i granice sa susjednim državama, gospodin Obradović je rekao sa Hrvatskom ali ne samo sa Hrvatskom nego i sa Srbijom, osnovni princip razgraničenja sa susjednim državama je princip identifikacije rubnih katastarskih općina i odustajanje od ovoga principa. Ovaj princip na kojem je BiH egzistirala od trenutka pregovora sa svima od susjednih država, dovelo je do toga da je potpisan sporazum sa Hrvatskom po kojem su oni famozni škojevi dio BiH doveli do toga da u pregovorima sa Srbijom sa pravom, naše je stajalište kao države, sa pravom tražimo i onaj dio prostora koji se nalazi na desnoj obali Drine, to su 4 vrlo važna između ostalog i ekonomske točke koje se odnose na hidrocentrale, jer rubna katastarska općina daje za pravo BiH da ima pravo i na taj prostor. To je, na kraju krajeva i razlog zastoja u pregovorima sa Srbijom, jer je i Vijeće ministara BiH u 2004. godini zauzelo stajalište i dalo instrukcije Državnoj komisiji BiH po kojoj je identifikacija granice prioritet, a tek nakon identifikacije granice ukoliko to ekonomski ili ne znam koji drugi interesi demografski traže i moguća je korekcija iste.

Dakle, u tom kontekstu prihvatanje ove inicijative i odbacivanje već parafiranog sporazuma sa Crnom Gorom ustvari stavlja, otvara potpuno pitanje pregovaračke pozicije BiH sa aspekta principa koje je zauzela u smislu da je identifikacija granice linijom rubnih katastarskih općina, temeljno načelo u pregovorima i meni bi bilo drago da Ustavnopravna komisija Parlamentarne skupštine BiH i ovo ima u vidu.

Hvala vam.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem gospodine Perkoviću.

Izvinjavam se, gospodin Novaković se javio, samo kao član Komisije.

MOMČILO NOVAKOVIĆ

Ja se stvarno izvinjavam našim gostima i članovima Komisije, ja bih molio, što se mene tiče, ako još neko ima iz neke institucije u BiH ko misli iznositi stav da odustane to do toga dok ne čujemo naše goste koje smo pozvali ovdje, jer ove stavove mi znamo. Dakle, mi smo već imali priliku prilikom Javne rasprave da čujemo i stav Komisije i stav Ministarstva i to nije ništa novo. U međuvremenu smo dobili različita dokumenta od nekih koji demantuju stav i negiraju stav da je, ne znam ni ja stav Badinterove komisije do te mjere pravno obavezujući da on praktično sve ovo što mi radimo čini besmislenim i zbog toga što smo upravo imali različite stavove mi smo i ušli u ovaj proces. Dakle, ja još jednom zaista molim ljude iz institucija BiH da ne uzimaju riječ ovim ljudima zbog toga što sam jedan od onih koji mora otići ranije sa ove sjednice zbog drugih obaveza, da čujemo goste stručnjake iz ove oblasti koje smo pozvali ovdje i da vidimo njihove stavove.

Hvala vam.

_____ (?)
Jel' mogu?

ŽELJKO KOMŠIĆ

Jedino ako nećete zbog godina dati prednost.

_____ (?)
Oprostite.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Ja se izvinjavam, gospodine Ademoviću zamolio bih

MUSTAFA BEGIĆ

Poštovani predsjedniče, poštovana Komisijo, dragi gosti, ja sam Begić Mustafa, penzioner sada. Ali sam radio na granici BiH negdje 16 godina, znači od 1996. godine, kad smo počeli raditi radio sam cijeli tok i u identifikaciji i najvećim dijelom u opisu granice.

Nije ovdje pitanje samo statusa ovoga ili ovakvoga. Mi smo u komisijama imali komisije sa 12 članova, to je Međunarodna komisija za identifikaciju i opis granice. U našem radu morao je postojati konsezus, znači svih 12 članova su trebali da potpišu zapisnik dijela koji smo raspravljali. To je jedno.

Drugo, u korištenju dokumentacije, a služili smo se uputama OHR-a, OHR nam je dao tumačenje član 1. Ustava BiH i rekao nam je koji su to dokumenti koje bi mogli da koristimo, što ne isključuju normalno i druga. U ta dokumenta na prvom mjestu su ona koja potvrđuju ustavno i sudsko raspolaganje određenom teritorijom, odnosno sudsko i upravno upravljanje zemljom. BiH je tokom proteklih godina, ovih 50, izvršila najveći dio premjer svoje teritorije.

U izvršenju teritorija izvršila je uspostavu granice koja je definisana kao administrativna granica. Sad bi trebalo po svim pravilima, stali smo malo sa Hrvatskom ali mislim da će se to prevazići, da se bar sa Crnom Gorom to razriješi, jer bi napomenuo da u dva momenta BiH se nije pojavila sa zahtjevom za Crnu Goru. Prvi je bio početak 1946. godine kad je donesen Zakon o ništavosti pravnih propisa stare Jugoslavije do 06. aprila i propisa koji su doneseni tokom okupacije.

Druga komisija se sastala koncem decembra 1946. godine da razriješi neka sporna pitanja na granicama tadašnjih narodnih republika. Mi sa Crnom Gorom imali smo samo dva kod dva sela i to prijedlog da iz sastava Crne Gore pređu u sastav BiH pošto im je Foča odnosno Gacko bliže područje za administrativno završavanje poslova. Ali imamo nad našim granicama dosta sličnih situacija kao što je Sutorina. Ni u jednom slučaju nije postojala ovakva dilema i osporavanje. Mi smo raspravljali na Hrvatskoj granici cijelom dužinom i mogu vam reći da, ne daj Bože da bude šta, došlo bi u pitanje i Neum i Martin Brod i Plješevica i M. Zaleđe, jer to su negdje slične, jer tu je najviše disala ova bosanska granica. Sa Srbijom mi nismo imali sporova, prekinuli smo rad sa Srbijom. Prekinuli iz razloga što je u prvom mahu srpski dio komisije imao mandat i utvrđivanje granice. Mi iz BiH nismo imali taj mandat pa smo tražili mišljenje Vijeća ministara i tražili pomoć u tom dijelu. Vijeće ministara je reklo nema utvrđivanja granice, vi ste za identifikaciju. Kad je to prevaziđeno mi smo i sa Srbijom, tadašnjom Saveznom Jugoslavijom bez ikakvih problema identifikovali granice s tim što je ostao zahtjev Srbije negdje oko 86 m2 da se naknadno kad se identifikuje granica, da se onda vrši uspostava.

Meni nije jasno sad kad gledam ove sporove, meni je bio jasan i jesam li rekao odmah u početku da mi nemamo sa istorijom ništa, nemamo sa dokumentima, a u dokumentima polazimo od Ustava, pa preko Badinterove komisije preko Međunarodne konvencije o granicama i dalje usaglašavanje sa susjedima. To je toliko što sam htio, jer su kolege dosta toga nabrojale da ne ponavljamo, da ukažem na naš položaj u najdonjoj stepenici tog rada na granici.

Hvala vam lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem.

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Samo da, ovaj, pitam gospodina Begića, Vi ste meni dali ovaj materijal kad sam ja ušao unutra, to možemo da podjelimo svima, je li tako?

MUSTAFA BEGIĆ

/nije uključen mikrofoni/

ŠEFIK DŽAFEROVIĆ

Ne, ne, pitam ja Vas, Vi ste ovo dali meni, mogu li ja sad ovo da kopiram i da dobiju svi, to Vas pitam, tražim dozvolu od Vas.

Eto, hvala Vam lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Izvolite, pa bi onda gospodina Ademovića poslije Vas zamolio, jer on mora ići na ročište koliko ja znam.

ZENAID ĐELMO

Ako je, ako treba ustupiti ja ću, poštovani predsjedavajući, članovi Ustavnopravne komisije, uvažene kolege, profesori i ostali, dame i gospodo.

Ja se zovem Zenaid Đelmo, redovni sam profesor ovo mi je oblast kojoj sam, čini mi se blizak, ili sam je bar proučavao. Ja ću pokušati da dam neki svoj doprinos ovoj raspravi i koliko god učiniti da stvar bude, ovaj, jasnija poslije ove današnje sjednice.

Zapravo govoriti o granicama gotovo je isto kao govoriti o međama među ljudima, jer jedna i druga razgraničenja su najčešće ili vrlo često završavala nasiljem, završavala krvlju, bratoubilačkim ratovima itd. Dakle, pitanje granica između država postavlja se najčešće onda kada te države stiču neku nezavisnost, neko priznanje. Zapravo to je bilo najviše izraženo i dovelo do regulacije po pravilima međunarodnog javnog prava prilikom sticanja nezavisnosti država Južne Amerike i djelom Srednje Amerike, zatim se to prenijelo na Afriku, a kasnije svoje ishodište pronašlo evo i na prostorima, na ovim evropskim prostorima. Ja ću samo podsjetiti da su, recimo, sporovi između, granični sporovi koji su poznatiji, koji su rješavani po pravilima međunarodnog prava bili oni iz 1810. Bolivija i Peru koja je tada rješena arbitražnom presudom koja je bila formirana od, odnosno arbitražnim sudom koji je bio formiran kao ad hok pravosudni organ koji je to pitanje tada rješio, razgraničio i dan danas je tako. Zatim, '22., recimo, bi spomenu spor Kolumbija – Venecuela, pa onda '33. godine arbitražna presuda takođe između Gvatemala i Hondurasa, pa onda kasnije afričke države i vlade su na jednom sastanku šefova država i vlada 1964. usvojili obavezujuće poštivanje granica onakvih kakve države, na teritoriji koju su države koristile ili koje su uživale do sticanja nezavisnosti. Slično se dogodilo 1986. godine u jednom sporu Burkina Faso i Republika Mali, a taj spor je započeo šezdesete godine, presudio ga je Međunarodni sud pravde u Hagu i taj Sud je zapravo tada u međunarodnom pravu kao obavezujuće stvorio načelo uti possidetis, odnosno još postojanje tog načela datira iz rimskog prava ko posjeduje ili koliko posjeduješ toliko ti i pripada. Otprilike to je jedno pravno načelo, a vijeće je zauzelo, Vijeće Suda je zauzelo tada stajalište da ovo načelo logički povezano, da je logički povezano s fenomenom stvaranja nezavisnih i suverenih država gdje god do tog stvaranja bude došlo, dakle u budućnosti. Ja ovdje moram napomenuti da to nije imperativna norma, odnosno jus cogens međunarodnog prava ili bolje reći pravilo od kojeg nema nikakvog odstupanja, zapravo pravila o granicama su tako postavljena i ovo načelo na to upućuje da se ono u slučaju nepostojanja dogovora mora priminuti, ali da je dogovor o granicama ključni princip između država. Imajući u vidu da se ovo načelo primjenjuje odmah onog momenta kada neka država istakne zahtjev za promjenu granica po ocjeni Suda ono ima prvenstvo čak i onda kada je neka država vršila suverenu vlast na teritoriji druge države, kao što je recimo evo ovdje, ovdje slučaj i ovo se zbog toga može primjeniti. Da nije ovog načela neke procjene koje su pretpostavljam naučno utemeljene, jer o tome postoji puno pisanih dokumenata, publicistike, ukazuju da bi danas na tlu Evrope nastalo oko 300 novih država. Dakle, ovo načelo prije svega čuva odnose među državama i sprječava nastanak novih bratoubilačkih ratova i svega ostalog.

Nažalost, ja se pozivanjem, dozvolite mi ovaj želim da se vratim na suštinu stvari, jer spominjanjem ovih komparativnih, komparirajući sa slučajevima sticanja nezavisnosti doći ću

ja sigurno na ovo pitanje vrlo brzo, ja bi rekao da se, da se ovo načelo o kojem je riječ uti possidetis juris kao pravno načelo primjenjivalo i u slučaju nekih evropskih država ili nastanka takvih država kod nezavisnosti, a najsvježiji primjeri su ovaj naš prostor, zatim države bivšeg Sovjetskog Saveza koje su nastajale takođe zahvaljujući ovome, pa onda Čehoslovačka i njen oblik razdvajanja. Tu se može isto tako dodati kod ujedinjenja država je zapravo suprotno i načelo se zato ne može primjeniti, zato što se spajaju teritorije. Recimo, Južni i Sjeverni Jemen, dakle brojni su primjeri, jako puno primjera ima. Mislim da se Rusija danas neopravdano poziva na ovo načelo kada je Hruščov '54. godine dao Krim Ukrajini, međutim Ukrajina kao nezavisna država u slučaju raspada Sovjetskog Saveza je sticala teritoriju tog momenta i po međunarodnom pravu zaista teško je da može neko odbraniti takav stav. Ovo pravilo, ovo načelo nema retroaktivnu primjenu, to je vrlo bitno, ne djeluje ... ono djeluje uvijek od momenta nezavisnosti za ubuduće. S druge strane ono je postalo načelo općeg međunarodnog prava, molim vas član 38. Statuta Međunarodnog suda pravde definira da Sud svoje odluke donosi ili da su izvori prava, međunarodnog prava po kojem Sud postupá prilikom donošenja presuda, a što su zapravo opet principi na kojima i arbitražni organi postupaju, prema tim pravilima u načela općeg međunarodnog prava su zapravo obavezujuća načela i Sud po njima njih primjenjuje. Da nije tih načela pa još veći bi kaos bio u međunarodnim odnosima, pogledajte samo, recimo, načelo pacta sunt servanda – ugovore treba poštovati, da nije toga ili bona fides, pa to bi zaista bilo nemoguće između država, odnosi ne bi mogli ili ne postoje. Prvi su, prve su svakako međunarodne konvencije, zatim običaji, sudska praksa, odnosno sudske rješidbe, a u nedostatku ili ako se strane u sporu oko granica dogovore, recimo ovdje je pitanje granica, ne dogovore primjenjuje se načelo ex aequo et bono koje nije ništa drugo nego načelo pravičnosti. Dakle, u nedostatku pravnih propisa ovo načelo se primjenjuje ali samo pod uvjetom da se države u sporu o tome dogovore da prihvate to načelo.

Ja ću radi preciznosti ovdje, samo radi preciznosti, možda neke diskutante malo u nečemu korigirati i mislim da je neophodno to uraditi da ne bi krivi utisak stekli. Spor između Cme Gore i Bosne i Hercegovine ne bi se mogao rješavati bez pristanka Cme Gore niti pred sudom, niti u arbitražom. Pazite, kada je Turska, kada je Grčka ustvari htjela da pokrene spor, da podnese tužbu pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu oko Egejskog zaliva Turci na to nisu dali saglasnost, spor se ne može voditi. U međunarodnom pravu ne postoje sporovi ako strana ne pristane. Onaj ko je potpisnik Statuta Međunarodnog suda samim tim je dao pristanak na rješavanje sporova, slično je sa arbitražom.

Dalje, čuli su se neki, mislim opet nejasnoće u pogledu obaveznosti odluka Badinterove komisije, ja moram reći, a to mogu i dokumentovati naravno, da odluke Badinterove komisije su obavezujuće, jer su sve strane pristale da ih prihvate. Ja zaista koristim sad ovu priliku da kažem jednu rečenicu, pogotovo to zbog ljudi u Ustavnopravnoj komisiji, mene naprosto iznenađuje sve ove godine, s obzirom da su ova pitanja mi, čini mi se, bliska bila čitav život i da sam se ovim bavio pogotovo doktoriranje na ovim temama, zbog čega inače arbitražne odluke ili mišljenja, a vi francuski se to može prevoditi i ovako i onako, u BiH su zanemarene ili samo kad se problematizira nekó pitanje kao što je ovo granica spominju se te, ta mišljenja, njih je 15 bilo i dva interloktoma(?), sva su značajna za pogotovo za ove države nastale raspadom Jugoslavije. A recimo odluka ili Mišljenje broj 2. o samoodređenju ili samoopredjeljenju naroda je toliko značajna za konzistentnost, za integritet BiH da zapravo ja ne znam, ja sam pokušavao čak i neke, pisao na tu temu i nekim ljudima pokušao da uručim, da razjasnimo tu stvar, međutim teško je, jednostavno teško je doći do bilo koga ko bi želio. S druge strane akademska zajednica, vi znate, evo i u svakoj ovoj situaciji - ustavne promjene, jednostavno se ne čuje bez obzira što sam i ja taj, ja pripadam,

dakle i sebi to zamjeram, ne čuje se nego kada dođe do ovakve jedne situacije. Molim vas Crna Gora je 2006. stekla nezavisnost, ja čak mislim pitanje Ustava je temeljno pitanje, Ustav znamo kad je donešen, međutim ovdje se radi o međunarodnom priznanju BiH, odnosno međunarodnom priznanju tadašnje Srbije i Crne Gore, Hrvatske, Slovenije i svih ostalih. Sve su te države priznate odlukama Badinterove komisije zato što su u toj Komisiji sjedili takvi priznati autoriteti iz oblasti ustavnog i međunarodnog prava sve sami predsjednici evropskih, ustavnih sudova evropskih država.

Da pokušam malo biti još konkretniji, u pogledu Sutorine kao dijela teritorije Crne Gore ja zaista nemam apsolutno nikakve dileme, ja bi volio da je Bosna veća od Rusije, ali Sutorina je crnogorska i taj stav se može braniti ništa se drugo ne može braniti. Međunarodno pravo, istina istoriske činjenice u međunarodnom pravu imaju značajnu ulogu, međutim pazite ono što je regulirano normama međunarodnog prava nema tih činjenica kad bi se vraćali na te istoriske činjenice, ja vam kažem, 300 država bi nastalo. Ovaj, ovo se može braniti i iz tog razloga što zapravo ova presuda Burkina Faso i Mali je osnov za stvaranje općeg pravnog pravila koje ima primjenjivost u svakom onom slučaju kada nema dogovora između država. Ovdje je dogovor neophodan, ovo pitanje granica između BiH i Crne Gore mora se riješiti samo direktnim pregovorima uz poštivanje načela uti possidetis. Molim vas ovo Mišljenje broj 3., ja sam slušao ljude koji su istupali u javnosti sa ovim, sredstva javnog informiranja su pretjerana davala publicitet ne suprotstavljajući nikakve stavove, akademska zajednica inertna ona je to posmatrala, ovaj, ljudi su dezavuisali javnost. Pazite čak se, čak se nije interpretirale, odluke se nisu vjerodostojno interpretirale nego se ključne riječi izmjene i steknete sasvim drugačiji smisao. Molim vas, osnovna smisao jeste u odluci Badinterove komisije da unutrašnje granice bivših jugoslovenskih republika postaju spoljne granice nezavisnih suverenih država u momentu sticanja nezavisnosti. Onaj ko je imao teritoriju u tom momentu u tim granicama – republičkim, postaje njegova državna teritorija i to su državne granice i to je jedino ispravno. Šta bi se dogodilo u slučaju tužbe? Prvo, tužba kada bi i bila moguća, znate šta bi se dogodilo, bilo bi .... presudio na .... pa evo rekao sam da sud sudi na osnovu člana 38., a u tom članu 38. sudske presude, odnosno sudska praksa – suci in precedenti su izvor prava po kojem sude. Sud bi prema reus in di cato odbacio tužbu, ne bi raspravljao o njoj. A zašto bi i raspravljao kad ova arbitražna komisija je dala odgovore na sva pitanja. Ja zaista bi volio i nikako mi nije jasno kada sam, u rijetkim prilikama istina, bio u prilici da recimo nekim međunarodnim predstavnicima ili zvaničnicima postavim pitanje oko odluka Badinterove komisije, oni su izbjegavali odgovore, a vjerujte čak i krivo tumačenje Odluke broj 2 kod nekih ljudi stvara opet pogrešan utisak, ako ga pravilno tumačite ona ni jedan narod, a pod narodom Badinterova komisija cijelo vrijeme podrazumijevala cijelokupno stanovništvo, pazite narod, cijelo to stanovništvo, pa on kaže – ako dio naroda koji ne odražava većinu ostalog stanovništva, takva je Kapar Totijeva definicija kada su u pitanju manjine, prema tome ovdje niko nikoga ne može nazvati manjinom, mislim od naroda, svi svu oni jednakopravni, konstitutivni u konačnici. I samo da kažem, nije mi cilj ništa da skrećem pažnju, nego koliko ovo pitanje drugi jednostavno riješe, npr. presuda Vrhovnog suda SAD oko konstitutivnosti naroda, kolega Ademović sigurno je zna, Džon Sandonlek(?) je potpisao '35. godine, mislim 01. decembra, kaže – svaki građanin je jednak i ravnopravan na bilo kojem kraju teritorije SAD. I sve je riješeno, naša Odluka o konstitutivnosti ima 74. strane, o čemu se mi ne možemo dogovoriti, evo ja neću više predsjedavajući, oprostite. Ne znam ja, ne znam ja ponekad biti kratak, dakle ako se ne odgovori suprotno, prijašnje granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo.

Oprostite, hvala.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala.

Gospodine Ademoviću, hoćete li Vi?

NEDIM ADEMOVIĆ

Poštovani predsjedavajući, uvaženi članovi Ustavno-prane komisije, poštovane dame i gospodo, prije svega zahvalio bi se ljubazno na pozivu i mogućnosti da u kratkim crtama iznesem svoj stav oko ovog pitanja.

Ja ću podijeliti svoje izlaganje u dva dijela i to upravo u kapacitetu u kojem smatram da bi trebao izlagati, a to je i kao neko ko predaje Ustavno pravo, a i neko ko se bavi advokatskom djelatnošću. A zašto? Zato što mislim da u ovom momentu s obzirom na atmosferu koja vlada oko ovog pitanja u BiH nama ne treba samo stručni već nam treba i strateški pristup ovom problemu kako bi se stvari postavile na svoje mjesto. Ja nisam učestvovao na prošloj sjednici al' sam imao prilike, pročitao sam priložene radove i kompletan transkript i povezujući ono što piše između redova, to je jedan poprilično jak emotivni naboj vezan za ovo pitanje, te istupe u javnosti, atmosferu koja se stvorila, a na šta je ukazao uvaženi profesor prije mene, smatram da je izuzetno bitno da se posvetimo ovom pitanju kako ga riješiti tako da BiH nema, uključujući naravno i javnu vlast, nikakve posljedice niti u regionalnom ili evropskom smislu, a da i građani shvate zašto se došlo do određenog rješenja do kojeg se mora doći.

Kada je u pitanju strateški pristup, transkript koji sam pročitao i argumenti koji su izneseni meni nisu dali odgovore na ovo pitanje iz jednog razloga što je jako puno argumenata izneseno, a nije razmatrano o tome kako BiH, prije svega Parlamentarna skupština BiH treba da rješava ovo pitanje. S tačke gledišta Ustava mislim da je stvar poprilično jasna, Parlamentarna skupština je jedina nadležna da donese odluku, a povodom zahtjeva za donošenje deklaracije o pitanju teritorije Sutorine, jer u ustavnopravnom smislu znači kao materijalno-pravna nadležnost ovo se tiče jedino i isključivo Parlamentarne skupštine BiH i to je potvrdila praksa Ustavnog suda, pa i onda kada se radi o zahtjevima BiH da pod svoju suverenu kontrolu stavi teritorije koje trenutno nema pod kontrolom. Predsjedništvo ima nadležnost po Ustavu po ovom pitanju al' samo u proceduralnom smislu, dok Državna komisija za granica predstavlja samo jedno stručno tijelo. Prema tome jedino Parlament može donijeti ovakvu odluku. Zašto to govorim? Iz razloga što u javnosti su strašno burne reakcije bile vezano za teritoriju Sutorine i mislim da javnost ima pravo u jednom demokratskom društvu da se pita i ima pravo u javnosti da iznosi svoje argumente. Međutim, smatram da se stvorio jedan nelegitimni pritisak na institucije vlasti da rješava ovo pitanje i ne samo da rješava već i da se nameće standard rješavanja o ovom pitanju, što mislim da nije u redu i mislim da se to ne može prihvatiti. Obaveza Parlamentarne skupštine, s obzirom na atmosferu u ovom momentu, jeste da se javnosti i svim interesnim grupama pruži mogućnost da, kao što je na prošloj sjednici to urađeno i na ovoj, a i na drugi način, da iznesu svoje stavove, argumente, a da se onda na osnovu toga od strane nadležne institucije po Ustavu, a to je Parlamenta donese jednostavno odluka. Ne može se zahtijevati određena vrsta odluke, jer je to isključivo i politička i pravna i ustavnopravna odgovornost ove institucije.

Ja zato smatram, posmatrajući ovo kao neko ko bi se pitao kako strateški rješavati ovo pitanje, ja bih preporučio da se da jedan kraći al' primjeren rok da eventualno pored ovoga što postoji od materijala, oni koji su zainteresovani od javnosti u najširem smislu riječi, mislim

prije svega na relativno pasivnu akademsku zajednicu, stručnjake iz ove oblasti, ali i predstavnike interesnih zajednica, na kraju krajeva i stanovništva što lokalnog što okolnog kojeg se tiče ovo pitanje iznesu svoje stavove kako bi nadležna institucija mogla jednostavno da se suoči sa argumentima pro i kontra, sve nakon toga je isključivo odluka ove institucije bez obzira da li se takva odluka nekome sviđala ili ne. Kada je u pitanju sam meritoran stav oko Sutorine, ja ću ukazati više na par ustavnopravnih argumenata i ono po čemu po mom mišljenju bi trebao da bude fokus konačne odluke. BiH je dobila Ustav po Dejtonskom mirovnom sporazumu, a Dejtonski mirovni sporazum je između ostalog zasnovan i na arbitražnoj odluci Badinterove komisije. Ustav BiH priznaje BiH republiku i njen državno-pravni kontinuitet kao međunarodnu državu koja je imala Ustav iz '74. godine, prema tome taj Ustav nije niti jednom normom otvorio pitanje spornih teritorija koje BiH ima kada su u pitanju njene republičke, a danas međunarodne granice. Prema tome to je jedan od argumenata koji se ne može zaobići.

Nadalje, u članu 3. stav 3. litera (b), BiH je u okviru svog ustavnog prava prihvatila da poštuje opšte principe međunarodnog prava, a mi se ovdje susrećemo sa dva vrlo bitna principa, a to je pacta sunt servanda i princip uti possidetis koji su opšte priznati principi međunarodnog prava prema tome oni predstavljaju dio našeg prava kojeg mi ne možemo zaobići. Ja po svom skromnom sudu smatram da ova dva principa, kako ih tumače međunarodno-pravne institucije i arbitražni sudovi, ne idu u prilog BiH da otvara pitanje same Sutorine. Nadalje, ono što nedostaje po mom mišljenju u ovom momentu da bi se donijela jedna kvalitetna meritorna odluka jeste suočavanje argumenata na sljedećoj bazi. Kada sam pročitao sve radove smatram da je pravo međunarodno prije svega i istorija na stani BiH, međutim svi koji su pravници vrlo dobro znaju da to pravo ima svoju materijalnu i formalnu stranu i nažalost formalna slika ovog zahtjeva se poklapa sa onim što mi nazivamo ustavnopravna stvarnost u zadnjih, do zadnjih 70 godina, prema tome stanje na terenu sa formalnim aktima možemo govoriti o identitetu, ali u zadnjih 70 godina postoji jedna snažna diskrepancija, a ta diskrepancija pretvara se u jednu pravnu činjenicu po mom mišljenju, a to je da BiH nije uživala apsolutno nikakva prava na ovoj teritoriji u smislu izvršavanja bilo kakve vlasti. Osim toga, lokalni dokumenti koji se tiču same administrativne podjele takođe idu u prilog Crnoj Gori. I zadnji potpisani međunarodno-pravni ugovori takođe idu u prilog Crnoj Gori, jer legalizuju ono što je, što se dešavalo na terenu zadnjih 70 godina. Prema tome ja mislim da bi neko morao dati odgovor prije svega stručnjaci za međunarodno pravo, da li prema međunarodno-pravnim principima i praksi međunarodnih sudova BiH ima kredibilan zahtjev u smislu da može tom svojom formalno-pravnom slikom, koja je postojala i možda egzistira i dan danas, suprotstaviti činjenicu da već 70 godina nema nikakva prava na toj teritoriji? I to je prvo pitanje na koje ja nisam dobio odgovor u dosadašnjem dijelu rasprave oko ovog pitanja kako u ovoj instituciji tako i u javnosti. Tek ukoliko bi odgovor na to pitanje bio pozitivan u smislu da se tvrdi da BiH može tražiti Sutorinu s obzirom da dokumentacija i istorijski pregled ovog pitanja su jači nego fakti koji su na terenu zadnjih 70 godina, mislim da se mora postaviti drugo pitanje na koje mora dobiti se takođe pozitivan odgovor da bi se krenulo u rješavanje ovog pitanja, a to je – da li uprkos tome što imamo kredibilan zahtjev za ovom teritorijom u okvirima postojećih unutrašnjih prilika u BiH, regionalnih prilika, odnosa prema EU i tzv. evropskoj politici, pa i globalnoj politici BiH politički ima mudar stav da pokrene uopšte ovo pitanje? Prema tome ja mislim da se ne radi samo ovdje o pitanju da li će dokumentacija koja je prezentirana, poprilično zorno od strane mnogih stručnjaka, opravdavati zahtjev za Sutorinom dok se ne rješi ovo pitanje u jednom širem političkom kontekstu da li je to mudro uraditi u ovom momentu. I onda na kraju krajeva, vraćam se upravo što je profesor i rekao, a to je – da li je i u slučaju drugog pozitivnog odgovora moguće zaključiti da se može uopšte krenuti u arbitražni postupak s obzirom da je stav

Republike Crne Gore eksplicitno jasan, odnosno negativan? Prema tome oni ne žele otvarati ovo pitanje, jedina bi mogućnost bila i najprofesionalnija, to je da se pokuša pokrenuti postupak pred sudom, ali pitanje formalne dopustivosti takvog zahtjeva jedna velika prepreka, a da ne govorim o meritornim preprekama koje se prije svega tiču činjenice da zadnjih 70 godina ne idu u prilog BiH.

Moj konačni zaključak je upravo da bi ukoliko bi se i dalje vodila rasprava o ovom pitanju trebalo nakon što se dobiju svi materijali formirati možda jedno stručno i nezavisno tijelo u okviru kontrole ove institucije koje će poprilično faktografski prikazati argumente pro i kontra na ova pitanja kako bi ova institucija mogla dobiti jasnu pravnu sliku i fundus za političku odluku da li uopšte otvarati ovo pitanje.

Hvala lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Zahvaljujem.

Izvolite profesore.

SENADIN LAVIĆ

Gospodine predsjedniče Komšić, članovi Komisije, članovi Komisije za granice, dame i gospodo, novinari, prijatelji, poznanici.

Zahvalan sam što ste me danas pozvali na ovo mjesto da iznesem nekoliko svojih stavova. Ja sam Senadin Lavić i redovni sam profesor na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. I, ovdje imam prije svega namjeru da branim pravnu logiku od određenih vrsta proizvoljnosti i nepromišljenog ideološko-političkog djelovanja ili mišljenja.

U ovom kratkom izlaganju, slijediću pravno logičku liniju povijesti međudržavnih procesa s jedne strane, i s druge strane naglasiti političke konsekvence koje proizilaze iz njih. Ozbiljni i odgovorni politički sistemi i djelatnici unutar njih, moraju poštovati i slijediti pravno logičke dimenzije funkcioniranja političkih zajednica. Ljudi svoje zajednice organiziraju na osnovama prava, koje se sastoje od pravila i principa, koji su obavezujući i koji se ispostavljaju u formama raznih vrsta zakona. Stoga se može reći da bi bez izvjesnih pravnih principa mi, kao ljudi živjeli u stanju nepredvidljivih, proizvoljnih i volontarističkih djelovanja pojedinaca i grupa, koja bi nas vodila u anarhiju i katastrofalne konflikte.

Disolucija SFRJ-ot, SFRJ započela je 26. juna 1991. godine, kada su Hrvatska i Slovenija proglasile svoju nezavisnost od Jugoslavije. Tadašnje granice su bile određene Ustavom SFRJ-ot iz 1974. godine i nikako nisu bile avnojevske granice, što se nama stalno podmeće. Nije se radilo u tom času o ocjepljenju, kako su to srbijanski političari željeli predstaviti, već o legalnom razduživanju članica te federacije. Proces disolucije SFRJ-ot vođen je u okviru konferencije o miru u Jugoslaviji, koja je za svoje potrebe formirala jedno pravno tijelo za savjetodavna mišljenja, poznato pod imenom Badinterova komisija, po imenu francuskog ... Robert Badintera.

Ta Arbitražna komisija je u Mišljenju 1. od 21. novembra '91. godine, koje je objavljeno 7. decembra '91. godine, konstatovala da se SFRJ nalazi u procesu raspadanja. U Mišljenju broj 3. koje je Badinterova komisija donijela 11. siječnja 1992. godine, dat je odgovor na pismo koje je predsjednik Arbitražne komisije primio 20. novembra 1991. godine od predsjednika konferencije za mir u Jugoslaviji, gospodina Loda K. a u kojem je Republika

Srbija postavila slijedeće pitanje, citiram – „Da li se prema internacionalnom javnom pravu unutarne linije razgraničenja između Hrvatske i Srbije s jedne strane, i Srbije i BiH s druge strane, mogu smatrati granicama“.

U Mišljenju broj 3. je naglašeno primjenjujući princip *uti possidetis*, da se granice između Hrvatske i Srbije, između BiH i Srbije i moguće između drugih susjednih nezavisnih država, ne mogu mijenjati izuzev putem sporazuma do kojeg se slobodno dođe. Badinterova komisija je slijedila Ustav iz 1974. godine, gdje je jasno navedeno alineja 2 i 4, člana 5. Ustava SFRJ-ot da se između republika, citiram – „Konzistentnost teritorija i republičke granice ne mogu mijenjati bez njihove saglasnosti.“ završen citat. Tako je u Mišljenju broj 3. uspostavljen pravni okvir za međusobno priznavanje bivših republika Jugoslavije, i njihove granice su postale međudržavne ili internacionalne granice.

Badinterova komisija je utvrdila da se granice republika imaju smatrati granicama nezavisnih država i da su zaštićeni internacionalnim pravom. To je konsekvencija koja vodi načelo poštivanja teritorijalnog status quo i načelo *uti possidetis juris*. Svugdje u današnjem svijetu princip *uti possidetis juris*, ima opće važenje i jednostavno kazuje da države stiču one granice koje su imale danom proglašenja svoje državne nezavisnosti. Mišljenja Badinterove komisije su postavila logiku pravnog okvira slijedom Ustava iz 1974. godine i internacionalnog prava, na temelju kojeg je BiH postala nezavisna, nastavila svoje postojanje izvan SFRJ-ot, kao internacionalno priznata i nezavisna država.

Neophodno je pocrtati da su granice između bivših republika SFRJ-ot priznate kao međudržavne granice, na osnovu Mišljenja Badinterove arbitražne komisije. Istorijske činjenice, nostalgije i neumoljiva pravna logika se sudaraju pred našim očima, izazivaju emocije i tzv. patriotske poklice. Ali mi moramo ostati hladne glave i misliti na interese države BiH, kao subjekta internacionalnog prava. Naravno, mi prihvaćamo da su formalno tačne brojne istorijske činjenice o Sutorini i njezinom položaju po odlukama Berlinskog kongresa 1878. godine, kada su određivane granice BiH i njezina dva izlaza na more. Odluke Predsjedništva AVNOJ-a, neprovedena ..... ratifikacija promjene granica sa Crnom Gorom. Ali, to nikada nećemo zaboraviti, one su formalno pravno i sa stanovišta internacionalnog prava, jednostavno poništene, kada su Savezna skupština SFRJ-ot i Narodna skupština SRBiH slobodnom voljom usvojili Ustav SFRJ-ot iz 1974. godine. Ovim Ustavom je uspostavljeno novo pravno političko stanje u Jugoslaviji, a ujedno su stavljeni van snage, svi prijašnji dokumenti te vrste. Ovim Ustavom su savezna i republička parlamentarna institucija, implicite ratificirali i promjenile i prihvatile promjenu granica između BiH i Crne Gore, koja je izvršena 1965. godine. Od tada je Republika BiH prihvatila obavezu da poštuje Ustavom određenu granicu sa Crnom Gorom i do dan danas, ona ima tu obavezu.

Sve republičke članice Jugoslovenske federacije usvojile su Ustav iz 1974. godine. U tom Ustavu su jasno definirane njihove granice i na osnovu toga regulirani postojeći odnosi. Na toj ustavnoj osnovi, Badinterova komisija je zaključila da u procesu disolucije Jugoslavije, ove granice postoje kao slobodno prihvaćene voljom svih republika. Zato su nako nakon okončanja procesa disolucije, kada su bivše republike SFRJ-ot dobile status nezavisnih i internacionalno priznatih država, ove granice postale međudržavne ili internacionalno priznate granice. Pored priznavanja granica, usvajanjem Ustava iz 1974. godine, došlo je i do priznavanja granica prihvatanjem Mišljenja Badinterove komisije, Mišljenje broj 3. npr. 1992. godine. Tada je Republika BiH prihvatila obavezu da poštuje svoje granice na dan proglašenja državne nezavisnosti. To isto poštovanje granica podrazumjevalo se je i za druge republike koje su postale nezavisne države, nakon disolucije SFRJ-ot.

I naizad, BiH je potvrdila svoje granice spram Cme Gore potpisivanjem Dejtonskog općeg mirovnog sporazuma o BiH, Dejtonskog mirovnog sporazuma u kojem su međudržavne granice koje je utvrdila Badinterova komisija, prihvaćene kao polazište. U ovim slučajevima jasno je vidljiva legitimna volja BiH u promjenama granica. BiH kao dio internacionalnog pravnog poretka, ne može se odreći preuzetih međudržavnih obaveza, ako želi ostati kredibilan subjekt internacionalnih odnosa. Zato ona kao država koja slobodno preuzima svoje obaveze u internacionalnim relacijama ne smije negirati arbitražne odluke i mišljenja Badinterove komisije. Internacionalno preuzete obaveze države dakle, moraju se poštovati. To vjerovatno, svi se u ovoj sali slažemo. Oni koji misle da je moguće negirati arbitražne odluke, ne razmišljaju o mogućim konsekvencama po državu BiH. Oni koji kazuju da mišljenja Badinterove komisije ne obavezuju našu državu, izražavaju opasnu, u navodnim znacima „hajdučku logiku“, koja je dovela krvavih ratova i agresija na tlu raspadajuće Jugoslavije 90-tih godina.

Preuzete obaveze se moraju poštovati, da bi i drugi poštovali iste. Država BiH dakle, ne može odustati od Badinterovih mišljenja koja su potvrdila njezine granice, a da to ne izazove katastrofalne posljedice po nju, sa stanovišta internacionalnog prava i etničko religijskih politika, koje usporavaju njezin razvoj i koče je posljednjih 25 godina. Oni koji ne prihvataju pravnu logiku Badinterove arbitražne komisije, stoje na principima Miloševićeve logike. Ta logika je protupravna, barbarska, sileđijska logika koja pokušava silom nametnuti svoju volu drugim narodima i državama. Zato je Miloševićev režim koji stoji spram internacionalnog poretka, vodio unaprijed izgubljene ratove za veliku Srbiju kojoj bi se pripojili oni dijelovi bivše države, gdje su živjeli Srbi. Njegova osvajanja nisu mogla imati nikakav pravni učinak.

Izuzetno je važno imati na umu da je Badinterova komisija u Mišljenju broj 2. upozorila da pravo na samopredjeljenje imaju samo republike ili države nacije u današnjem smislu, a narodi ili etničke grupe, imaju pravo na samoodređenje, tj. pravo na svoju autonomiju u kulturi, jeziku, vjera, istorija, običaji, tradicionalne vrijednosti i slično. Za ozbiljen političke subjekte i djelatnike, Mišljenje Badinterove komisije su obavezujuća i određujuća. Obavezujuća i određujuća. Poštovanje pravnih normi i pravnih mišljenja, nikako ne može biti okarakterizirano od strane nekih, kao veleizdaja. Nego naprotiv, jedini put kojim naša država kao 177. članica organizacije UN može i treba ići. Država BiH stoji u internacionalnom pravnom poretku. I ona ga mora poštovati. Ona nema druge. Ona mora poštovati preuzete obaveze i zaštititi se na taj način preko njih. Izvan toga je anarhija i kaos koji mi ne možemo kontrolisati.

Vršiti reviziju mišljenja Badinterove komisije koja su upotpunila pravni okvir državne zavisnosti, znači pristati na antibosansku logiku i politiku izvan pravnog dogovaranja. To državi BiH nikako ne treba.

Hvala vam lijepo za pažnju.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala profesore.

Izvolite profesore, uredu gospodine:

HIDAJET REPOVAC

Cijenjeni predsjedniče, drage kolege, dame i gospodo.

Ja sam sociolog kulture, tako reći filozof, Hidajet Repovac. I, postavljam sebi pitanje šta jedan filozof, odnosno sociolog može da kaže o ovom pitanju. Ali, vjerujte da je akademska zajednica kojoj i ja pripadam već 40 i skoro 5 godina, dala svoje mišljenje o ovome još prije 3-4 mjeseca. A, mislim da oni koji su pratili djelatnost Kruga 99 čiji, sam ja jedan od osnivača, je stavio tačku na to pitanje prije četiri mjeseca. Ja mislim da ima toliko. Prema tome, oni koji znaju slušati, odnosno koji dobro slušaju, znaju stav akademske zajednice.

Meni se nametlo pitanje gledajući ovaj sastav ovdje kamerni, da li danas ima predstavnika onih koji zastupaju suprotno mišljenje od ovoga koje smo čuli, jer oni bi trebali da čuju ovo što mi danas govorimo. Jer ovo je sjajna argumentacija koju bi jednom trebalo prihvatiti i takođe staviti tačku od strane Komisije, odnosno ove kuće, staviti tačku na ovo pitanje. Zašto ovo govorim? Upravo zbog toga što je situacija na Balkanu i u našem širem okruženju, ja bih rekao strašna. Neki dan sam na RTV RS-a čuo naučnika iz Beograda koji je iz instituta, predstavljao Institut za društvena istraživanja iz Beograda, rekao da pitanje granica na Balkanu nije završeno. Znae šta znači postavljanje tog pitanja? Uvijek je postavljanje takvih pitanja značilo nove sukobe i nova krvoprolića. Ja sam se tada naježio vjerujte, jer sam znao težinu rasprave o tome. I sjetio sam se naravno Sutorine i ovog ishitrenog istupa nekih ljudi, koji smatraju da će nešto doprinijeti BiH i njenom prosperitetu.

Iskreno govoreći, evo dakle, kao sociolog i filozof, ja vam mogu reći, a znajući nešto o diplomaciji, o politici, da je postavljanje pitanja Sutorine, odnosno potraživanja nekih teritorija, u ovom trenutku nediplomatski akt. Nediplomatski. Da je on politički potpuno nezreo. I inače kod nas ima dosta nezrelosti u politici, ali ovo je jedan od najnezrelijih političkih zahtjeva koje sam ja do sada čuo. Jer on može proizvesti opasne reperkusije na ono što je BiH eventualno do sada u ovih 20-tak godina postigla. Pazite, BiH ima toliko unutrašnjih strukturalnih pitanja koja mi svi dobro znamo, da ih ne nabrajam, ali od politike preko ekonomije, obrazovanja, kulture, nauke, zdravstva itd. granica unutrašnjih i slično, toliko teških unutrašnjih pitanja, da postavljanje pitanja razgraničenja sa drugom državom, je zaista nesuvislo.

I to sam htio ovdje da kažem danas, i molim da se to na neki način zabilježi, jer stalno ispada da mi ne govorimo ništa. A Bogami govorimo i opasno upozoravamo i iz dana u dan upozoravamo, recimo ona zajednica kojoj ja pripadam, ona je mogla do sada objaviti dvadeset tomova knjiga o onome što smo mi govorili, o našem društveno-političkom sistemu, o kulturi i o svemu drugom.

Dakle, takvo je stanje. Postoji neki kuršlus između akademske zajednice i politike i jedni druge izgleda nećemo da slušamo ili ne znamo da slušamo. Ali kada već je došlo dotle da se na neki način uspostavi koordinacija i ja vam zahvaljujem na tome, primite ova upozorenja kao jako ozbiljna i stavite i vi tačku na ovo pitanje.

Hvala lijepo.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala profesore.

Ima li još neko? Izvolite.

HAZIM BAŠIĆ

Pozdravljam uvaženog predsjednika Komisije i naravno članove i ostale prisutne.

Ja se zahvaljujem na prilici da danas govorim o ovoj temi. Takođe želim na samom početku da zbilja izrazim zadovoljstvo zbog činjenice da 80% onoga što sam ja spremio da kažem, da je već rečeno, dakle u najvećoj mjeri. Ali vas ujedno molim da imate strpljenja da još jedan put, možda na svoj način interpretiram ove neke važne stavove vezane za današnju temu.

Dakle, mislim da je nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma o granicama vanjskim BiH suviše govoriti. Ali kada već jesmo tu, da govorio o toj temi, onda da se pomjerimo za vremenski, samo za par godina unazad, dakle na '92. godinu, kada je i eksplicitno izvršeno razgraničenje između BiH i susjednih država. Na koji način, evo čuli smo od prethodnika, a prihvatanjem Mišljenja Arbitražne komisije i načela koje je tamo navedeno kao mjerodavno, dakle načelo uti possidetis, već tada, dakle u momentu sukcesije su ucjelosti i definirane granice.

Naravno, postoje i danas između svih republika pojedini granični sporovi koji ni slučajno nemaju karakter ovoga spora o kojem mi govorimo. Dakle, ovaj spor je doslovno izmišljen. Dakle, nemojmo ovo komparirati ni na koji način sa Neumskim zaljevom, sa Piranskim zaljevom između Hrvatske i Slovenije, sa dole Prevlakom i sličnim situacijama. Dakle, ovo je po međunarodnom pravu riješen slučaj. I meni je drago da je uvaženi profesor Delmo upotrijebio izraz res judicata – viđena stvar, presuđena stvar.

Dakle, BiH u slučaju da pristupi tužbom rješavanje ovoga problema, rutinski gubi na Međunarodnom sudu pravde. Dakle, doslovno rutinski gubi. A evo da, dozvolite da i ja pojasnim iz svog ugla kako funkcionira princip uti possidetis. Dakle, direktna interpretacija znači, teritorije onoga ko ga trenutno posjeduje u momentu sukcesije. To je prva varijacija iz 1810. godine, dakle, preko 200 godina je taj princip u intenzivnoj primjeni. Nažalost, bivša Jugoslavija i Sovjetski Savez su doprinijeli da taj princip doživi svoje ovako opšte internacionalno priznanje kao univerzalni princip razgraničenja, pa su čak razvijene i neke varijacije. A evo o čemu se radi.

Dakle, princip djeluje po sistemu, zaustavimo kazaljku na satu, bez da je vraćamo unazad u momentu sukcesije. Drugim riječima, u momentu sukcesije granice mogu se promijeniti, ako se strane slobodno dogovore. Granice mogu biti drugačije od onih iz Ustava 1974., ukoliko strane imaju dogovor, interni dogovor. Ako imaju neki međunarodni dogovor, ako imaju neku arbitražnu presudu, ako imaju sudsku presudu, ako se mogu trgovinski dogovoriti ili na bilo koji drugi način. Ako proglaše da je sporno, pa ostave za naknadu neku arbitražu, npr. kao što je Brčko ostavljeno u Dejtonu je li. Ako ništa od toga nema u momentu sukcesije, teritorije onoga ko je na nju vršio efektivnu vlast. Pa tako ovaj početni princip, zapravo evaluiran u tzv. princip uti possidetis de facto. Dakle, faktično stanje na terenu, u smislu vršenja vlasti.

Mi smo nažalost svjedoci u javnosti, vrlo različitih interpretacija i ja ću zapravo svoj govor bazirati na tome da pokušam argumentirano odgovoriti na stavove koji su izneseni u javnosti, a koje uistinu predstavljaju obmanjivanje javnosti. Pa imamo jedno vrlo opasno tumačenje principa uti possidetis. Ja ću pokušati citirati te silne govornike po televizijama koji

kažu ovako – znate, u Mišljenju broj 3. je rečeno kada bude sukcesija doći će do problema granica pa će se one rješavati, i evo sada je došlo vrijeme da se rješavaju. Dakle, to je suludo, to je potpuno nepoznavanje kako funkcionira princip uti possidetis. Kao što on ne gleda unazad šta je bilo, dakle nije bitno historijski argumenti ne stoje, nije bitno koliko je neka uprava koliko vijekova, u ovom slučaju BiH mnogo duže, upravljala nekim područjem, nego je bitno ko je zadnji upravljao, a da to ko je zadnji upravljao nije stečeno silom.

Isto tako, princip uti possidetis ne pledira da napravi rješenje za uvijek. Dakle, za vijeke vijekova, ono nije jus cogens, ono nije imperativna norma. Ono definiira stanje u trenutku sukcesije, što znači, da nakon određenog vremena, evo 20 godina nakon, granice se i dalje mogu mijenjati međusobnim dogovorom, razmjenom, pa i ratovima ako baš hoćete. Takođe u javnosti se podastiru svakakve karte geografske, da bi se pokazalo kako to pripada BiH. Geografske karte nažalost, u ovoj priči ne znače gotovo pa ništa, odnosno geografske karte koriste kao pomoćni dokaz, kad sud već donese odluku, pa kao pomoćni dokaz može priložiti i geografsku kartu. Ali u donošenju konačne odluke, geografske karte se uopće ne razmatraju i ne respektiraju. Dakle, na kraju se samo prilože evo kao dokaz. Naravno, javnost se iznimno senzibilizira pokazivanjem tamo i nekakvih oznaka na terenu gdje još uvijek stoje oznake uprave iz vremena BiH.

Način kako riješiti problem koji je izmišljen, jeste zapravo poštovati strogu proceduru koja je propisana ustavno-pavnim poretkom BiH. Dakle, imali smo Državnu komisiju, imali smo stav Vijeća ministara, slijedeće je Predsjedništvo ako se ne varam, pa onda u konačnici i Parlament. U javnosti se takođe potpuno dezinformira pitanje u kojim je uistinu granicama priznata BiH. To nisu AVNOJ-ske granice. BiH je priznata u onim granicama u kojim je u trenutku sukcesije obnašala političku vlast. To su one granice dokle je došao domašaj pravnog upravnog sistema BiH. Dakle, to je uti possidetis. One su u najvećoj mjeri kao takve prepoznate i u Ustavu iz 1974. godine i varijanta ovoga principa koja kaže uti possidetis juris queen koja kaže – ono što po pravu posjedujete. Dakle, zamrzavamo pravni osnov onoga što imamo. Inače uti possidetis ... zgodno u radovima, evo profesor Dimitrijević je to naveo jednim vrlo markantnim izrazom uti possidetis, kaže osveštava, osveštava stanje na terenu. Neki drugi zapadni autori mu kažu, fotografira se stanje kakvo je na terenu. E ja sam na ovoj javnoj raspravi, na Parlamentu upotrijebio termin zaleđi se postojeće stanje, kakvo jeste.

Dakle, mišljenja Badinterove komisije sama po sebi nisu obavezujuća. Ona nisu sveto slovo ali se ne mogu mijenjati. Međutim, ukoliko strane koje su tražile arbitražu prihvate ta mišljenja, a sve republike jesu tražile i pristale na arbitražu i u konačnici, a zadnje su bile Srbija i Crna Gora, prihvatile arbitražne stavove, onda to itekako je međunarodna obaveza. Dakle, itekako ima snagu. I, stavovi u javnosti, koje ova famozna inicijativa iznosi i koji kažu, pa to su tek mišljenja, to nije gotovo pa ništa, je takođe dezavuisanje javnosti.

Da kažem, ovaj moj prvi dio govora je bio dominantno pravne naravni, međutim dozvolite da u dvije tačke pređem iz domena prava u domen politike. Dakle, novonastale države nisu stekle sva obilježja državnosti, sve dok ne potpišu međudržavne ugovore o granicama. U slobodnoj interpretaciji, dakle, mi smo još uvijek priznati u političkim granicama iz '92. Stvarne, pravne, faktičke je li, to se evo kolega Delmo zna, zove delimitacija granica, mi još uvijek nismo završili proces delimitacije granica, definirali njihov pravni status i na neki način udarili prvog metra potpisane granice, započeli konačno definiranje i zaokruživanje državnosti BiH.

I drugi politički stav tiče se u vezi jednog konstantnog negiranja stavova Badineterove komisije. Naime, zaboravili smo da su 1992. godine, ti stavovi u jednoj malo možda drugačijoj formi, objavljeni kao Rezolucija UN-a. To je Rezolucija, evo ja ovdje imam napisano 757 čini mi se, gdje se jasno interpretiraju ovi stavovi i oni su danas dio međunarodnog javnog prava i ne mogu se ignorirati.

Konačno, ne treba zaboraviti da su arbitražni stavovi dokumenti koji su ugrađeni u same fundamente nezavisnosti BiH. Poigravanjem sa ovim stavovima, mi diramo temelje naše nezavisnosti. BiH odustajanjem od stavova koje je prije prihvatila, zapravo ne obavezuje ni druge učesnike u arbitraži da ih dalje poštuju. Možete samo zamisliti kakav bi pravni, politički i svakakv drugi kaos natao, kada bi bilo koja od članica odustala od ovih stavova. Naročito je opasno, dakle odustajanje od bilo kojeg stava, znači odustajanje od cijelog paketa. Naročito je opasno odustati od Mišljenja broj 2. koje govori o pravu na samopredjeljenje. Dakle, neprihvatanjem arbitražnog paketa od strane BiH, direktno se stvara međunarodno pravni osnov za secesiju. Dakle, koju je izdejstvovala ni namje ni više, BiH sama sebi. Odlazak na arbitražni tribunal u bilo kojoj formi, bilo bi od prilike pričanje o stvari koja je već arbitrirana. U tom slučaju BiH postaje neozbiljna država, postaje država u kojoj je manjak znanja i pameti iz međunarodnog javnog prava.

Eto ja vam se zahvaljujem na pažnji.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hoćete li samo u mikrofonski reći ime i prezime, zbog stenograma, molim vas.

HAZIM BAŠIĆ

Ja sam profesor dr. Hazim Bašić.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Hvala profesore.

Još neko? To je to.

Ja vam se, dame i gospodo, mada su većinom, ustvari gotovo sve su gospoda ovdje, zahvaljujem na ovome što ste rekli. Sve ovo što je izneseno danas, biće dakle upravo u ovom obliku u kojem ste vi iznosili, dostavljeno Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH. Ja mislim sekretaru, vi ste skupili sve u pisanoj formi, ali da, biće i transkript, ide Predstavničkom domu Skupštine i naravno biće podloga na kraju krajeva, za odlučivanje zastupnika u Parlamentu. Jer, konačna odluka je dakle, odluka Doma, ne ove Komisije. Ova Komisija je kako da kažem, kao neki filter kroz koji je prošla i javna rasprava, kroz koju je prošlo i ovo prije svega, moram reći, kao ekspertsko mišljenje. Naravno svi mi imamo svoje stavove takođe i političke i pravne, ali konačna odluka je na ljudima koji sjede u Zastupničkom domu ili Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH.

Ja vam još jednom zahvaljujem i na vremenu i na trudu i na onome što ste ovdje izrekli.

Hvala.